

példányra vonatkozó megjegyzés, kiadó címe, leltári szám, és természetesen központi katalógusok esetében állományi adatok) egészíthetők ki. Sok ország kis és közepes mennyiségű saját kiadású időszaki kiadvánnyal így saját nemzeti bibliográfiáját is előállíthatja. Kis és közepes kooperatív rendszerek és központi katalógusok is kihasználhatják a kevés hardverbefektetést igénylő, azonnali használatra alkalmas szoftver előnyeiket.

Következtetések

A Micro-CDS/ISIS legújabb változata, amely még nem volt elérhető a programozás kezdetekor, további lehetőségeket fog nyújtani. Jelenlegi „végső állapot”-ban az OSIRIS nagy fejlődést jelent a munkafolyamatokban. A célt elértük, az OSIRIS most a bevezetés

szakaszában van. Magyarország és Írország után a lengyel és az olasz nemzeti központban vezették be 1992 elején. Folyamatban van a csehszlovákiai, törökországi és romániai telepítés. Az ACCIS (the United Nations Advisory Committee for the Co-ordination of Information Systems = az ENSZ Tanácsadó Bizottsága az Információs Rendszerek Koordinálására) volt – az ISDS nemzeti központokon kívül – az első szervezet, ahol sor került az OSIRIS bevezetésére. Egyéb külső használók mellett tíz nemzeti központ vár arra, hogy megkapja az OSIRIS-t.

/SANTIAGO, S.: OSIRIS, a microcomputer-based „Online Serials Information, Registration and Inquiry System. = IFLA Journal, 18. köt. 4. sz. 1992. p. 333–338./

(Murányi Péter)

A szerzőség kérdései a hipermédiákban

A szerzőség kérdései a hipermédiákban a klasszikus információforrásokhoz képest teljesen új dimenziókban vetődnek fel. Mindenekelőtt kétféle szerzőt kell itt megkülönböztetni, úm.:

1. A *hiperdokumentumok megalkotóit, szerzőit és társszerzőit*, akik a használó számára tulajdonképpen prioritásokat, rendszerbeli mozgásirányokat jelölnek ki. Minél újabb a rendszer, azaz minél kevesebb szabvány áll hozzá rendelkezésre, annál nehezebb – más szóval: „alkotóibb” – a dolguk. Az így létrejött szellemi tulajdont részint azáltal lehet megsérteni, hogy a használó „olybá veszi” az imént említett kijelöléseket, s úgy használja a dokumentumot, ahogy akarja, részint pedig azáltal, hogy a használó kiegészíti-szűkíti a dokumentumot, míg csak eredetisége előbb-utóbb el nem veszik. (Ez ellen úgy védekeznek, hogy a dokumentumokhoz különféle használói jogosítványokat szabnak meg.)
2. A *hipermédiák rendszerében felhasznált szövegek szerzőit*, azaz a tulajdonképpen, hagyományosan vett szerzőket. Hasonlóképpen a többi publikált dokumentumhoz, a kereskedelmi forgalomban terjesztett hipertextnek is rendelkeznie kellene copyrighttal, aminek biztosítása különösen a hálózatba kapcsolt, tehát mindenki által szabadon hozzáférhető hiperdokumentumok esetén nehéz feladat. Ugyancsak ilyen azt elérni, hogy a hivatkozási gyakorlatban is tiszteletben tartassék a szellemi tulajdon, azaz egzakt bibliográfiai leírások és forrásmegjelölések kísérik az átvett szövegeket. A hipermédiák használatában való kalózkodás annál

is inkább „bocsánatos bűn”, mert az emberek többsége magát a számítógépet tekinti „szerzőnek”. Ennek ellenére a hipermédiákkal való tisztes munka, a „fair use” érdekében különféle – technikai, szabványosító és nevelő jellegű – erőfeszítések vannak folyamatban.

A nevelő jellegű erőfeszítésekbe a könyvtárosoknak is be kellene kapcsolódniuk azzal, hogy hozzásegítik a használókat a hipermédiák rendszerében a hatékony navigációhoz. (Másképp a könyvtárosok segíthetik a hipertextek tökéletesítésével kapcsolatos törekvéseket is azáltal, hogy „jó tippeket” adnak az idézési mechanizmusok kialakításához, a hipermédiákra alkalmazandó művek kijelöléséhez, a készülő rendszerek vázának és kontextusának megalkotásához.)

Az imént felvetett kérdések megoldásán akkor is gondolkodni kell, ha pl. Szlovákiában még hiányzik az a technika, amely szükséges a szóban forgó rendszerek elterjesztéséhez. Erre azért van szükség, mert nem minden vehető át a fejlett országoktól, minthogy „az üresen beszerzett hipertext rendszereket szlovák szövegekkel kell majd megtölteni, a szabványokat pedig adaptálni a hazai körülményekre”. S az sem vétek, ha egy kis ország szakemberei e téren is valami eredetivel tudnak előrukkolni.

/KRIŠTOFIČOVÁ, E.: Problémy autorstva v hypermediách. = Knižnice a informácie, 25. köt. 2. sz. 1993. p.49–53./

(Futala Tibor)